

БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩНОСТИ ИЗВЪН БЪЛГАРИЯ И НОРМАТИВНАТА УРЕДБА

*д-р Станислав Станев, Пловдивски университет „Паисий
Хилендарски“*

Резюме:

В много от съседните на Република България държави има общности, които са от български произход. Става въпрос за хора, които имат майчин български език, спазват български традиции, имат българско самосъзнание, както и свои роднини, които са български граждани. С оглед регулиране и запазване на техните връзки с Република България има приети редица нормативни актове, сред които е Законът за българите, живеещи извън Република България.

Ключови думи: *български произход, българско гражданство, български общности*

THE BULGARIAN COMMUNITIES OUTSIDE BULGARIA AND THE REGULATION

Stanislav Stanev, PhD, Plovdiv University "Paisiy Hillenadrski"

Abstract:

In many of the neighboring countries of the Republic of Bulgaria, there are communities of people with Bulgarian origin. These are people who speak Bulgarian as their native language, respect Bulgarian traditions, have Bulgarian self-awareness, as well as their relatives who are Bulgarian citizens. In order to regulate and preserve their relations with the Republic of Bulgaria, a number of normative acts have been adopted, among which is the Law on Bulgarians living outside the Republic of Bulgaria.

Key words: *Bulgarian origin, Bulgarian citizenship, Bulgarian communities*

Увод

Поради исторически причини извън политическите граници на Република България има много българи. Някои от тях имат българско гражданство, а други са от български произход, но нямат българско гражданство. Първата категория се дели на две подкатегории: такива, които са български граждани по рождение, но поради икономически или други причини са емигрирали и живеят извън България. Втората подкатегория са хора, които са част и от втората категория. Става

въпрос за хора, които са от български произход и са преминали процедурата, която им дава възможност да придобият българско гражданство по произход. Предвид факта, че поради описаните по-горе причини извън територията на Република България има значителни общности, които са от български произход, с майчин български език и имат самосъзнание на етнически българи, в Република България е приет Закон за българите, живеещи извън Република България¹ (ЗБЖИРБ). Става въпрос за специфичен нормативен акт, който за разлика от огромната част от другите закони, не е насочен към българските граждани, а към чужди такива – които нямат (а част от тях няма и да имат) българско гражданство.

Дефиниция на „българин“ съгласно Закона за българите, живеещи извън Република България

Чл. 2 от Закона дава дефиниция, съгласно която:

Българин, живеещ извън Република България, съгласно този закон е лице, което:

- 1. има поне един възходящ от български произход;*
- 2. притежава българско национално съзнание;*
- 3. пребивава трайно или постоянно на територията на друга държава.*

Тук налице са три кумулативни предпоставки. Лицето трябва да има възходящ от български произход. Тази точка съдържа два елемента: роднина по възходяща линия, като не е налице ограничение от коя степен е този роднина. Т.е. няма пречка да става въпрос за такъв, който е живял преди няколко поколения (дори преди повече от век). Няма географско ограничение къде следва да е живеел този възходящ, единственото изискване е да е бил от български произход. Вторият елемент е изискването възходящият да е от български произход, а не задължително да е имал българско гражданство (поданство). Това има своята логика, защото от възстановяването на българската държавност през 1878 г. и до настоящия момент са налице територии, населени с български общности, които територии не са били под юрисдикцията на България. През годините представители на тези общности (въпреки че формално не са били обвързани с българската държава) са имали отношение към България. Като много показателен *пример* може да се посочи Македоно-одринското опълчение, за командир на което, със заповед № 5 от 25 септември 1912 за началник е назначен генерал-майор Никола Генов, за него помощник – Александър Протогеров и за

¹ Обн. ДВ, бр. 30 от 11.04.2000 и с последващи изменения.

началник щаб – Петър Дървингов². Става въпрос за хиляди доброволци от различни области, населени с българи, но живеещи извън България, които се включват в състава на българската войска. Масовият характер показва една привързаност на тези хора към България, тяхното самосъзнание и готовност да положат усилия, за да помогнат на Царство България във военния конфликт. Става въпрос за хора, които са от стотици селища, които тогава (а и днес) не са били част от политическата територия на България³.

Втората кумулативно предвидена императивна предпоставка за наличието на български произход е наличието на българско национално самосъзнание. Законът не е формулирал определение на това понятие⁴. В електронната страница на Изпълнителната агенция за българите в чужбина⁵ има публикуван образец на декларация, с която лицето да манифестира своето българско самосъзнание и произход. Текстът на декларацията е лаконичен, което налага смисъла на цитираната точка 2 от чл. 2 да бъде изведен чрез езиково тълкуване. Под българско самосъзнание би следвало да се разбира вътрешното усещане на лицето, което възприема себе си като българин и като част от българския етнос. До това може да се стигне по два начина. Първият е домашното възпитание, в рамките на което лицето да формира себе си като личност (да израсне) в среда, в която неговите родители, близки и роднини считат себе си за българи по произход и предават това свое усещане и чувство и на съответното лице. Вторият начин е по „интелектуални причини“⁶ – когато лицето в резултат на своята любознателност, потърсена и възприета информация стигне до логическия извод, че след като в населеното място, от което произхожда, хората (в това число и неговите предшественици) са били българи като етническа принадлежност, значи и те са част от българския етнос. Следва да се има предвид, че самосъзнанието е психологическа категория (част от „вътрешния свят“) на човека. Същата е динамична – възможно е едно лице през различни етапи на своя живот да има различно самосъзнание и не е задължително да бъде обвързана с произход. Възможно е лице, което на практика не произхожда от хора с

² Македоно-одринското опълчение 1912-1913. Личен състав по документи на дирекция „Централен военен архив“, изд. на Главно управление на архивите при Министерски съвет, София, 2007, с. 7.

³ Любопитен момент е, че в състава на опълчението има доброволци чак и от Северозападна Албания, напр. от гр. Шкодра. пак там. С. 213/889.

⁴ Към настоящия момент не е налице и съдебна практика, в която съдът да е разтълкувал текста на тази точка в смислово отношение.

⁵ <https://www.aba.government.bg/>.

⁶ Терминът „българин по интелектуални причини“ е възприет сред гражданите на Република Северна Македония с българско самосъзнание.

българско самосъзнание и предците му са живели на друг континент, да има вътрешно усещане (самосъзнание) за българин. Именно поради разтегливостта на понятието самосъзнание същото има нормативна стойност само когато е обвързано (кумулятивно) с предшественици, които са от български произход.

Третата предпоставка, за да може едно лице да попадне в хипотезата на чл. 2, е да пребивава трайно или постоянно на територията на друга държава. Това обстоятелство може да бъде доказано с официален документ от такава държава, в която то пребивава.

Доказване на български произход

Съгласно чл. 3 ЗБЖИРБ българският произход се доказва с документ. Той може да бъде издаден от: български или чужд държавен орган (т. 1) или от Българската православна църква. Формулирана е правната възможност за доказване на български произход по общия исков ред (по реда на Гражданския процесуален кодекс – ГПК).

В предходната редакция на нормата⁷ имаше възможност документ за български произход да се издава и от организация на българи, живеещи извън Република България, призната и „от компетентния български държавен орган за поддържане на връзки с тях“⁸. Става въпрос за организации на българи, живеещи извън България, които са регистрирани в съответната държава и са вписани в Регистъра на организациите на българи, живеещи извън Република България. Тази възможност (такива организации да издават удостоверения за български произход) беше отменена, предвид съмненията за спекулации и издаване на документи с невярно съдържание от такива организации⁹. Въпросът за адекватността на този подход, при който от правния мир се заличава подобна възможност, е спорен. От една страна, действително, ако няма адекватни критерии, по които такива организации издават удостоверения за произход, съществува предпоставка за злоупотреби, при които определени лица,

⁷ Преди измененията, обнародвани в ДВ бр. 21 от 2021 г., същите са формулирани в параграф 18 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за българското гражданство (т.е. реално отнасящ се до друг закон, макар и свързан).

⁸ Стара редакция на чл. 3, т. 2 ЗБЖИРБ.

⁹ <https://news.lex.bg/%D0%BB%D1%8C%D0%BE-%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B4-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%82%D1%8A%D1%80%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%82-%D1%81/>.

които нямат право на такъв документ, да се сдобият с него. От друга страна, не са съобразени специфични моменти, свързани с някои от държавите, в които живеят хора от български произход. Особено важен пример в тази връзка е Социалистическа Югославия. В самото начало на оформянето на Народна република Македония като съставна част на тази държава е приет т. нар. Закон за македонската национална чест¹⁰. Въпреки наименованието си, това не е закон в чистия смисъл на думата, тъй като не е приет от законодателен орган и реално не е бил обнародван. Стига се до куриозния момент един необнародван „закон“ да бъде отменен официално¹¹. Във всеки случай резултатите от приложението на неговите норми имат отражение върху обществото през следващите десетилетия. Философията, произтичаща от същите (норми) е показвала остра критичност към всичко, свързано с България. Страхът, който е бил насаден у хората, е накарал много от тях да се „освободят“ от своите документи и книги, които показват някаква свързаност с България¹². По този начин се оказва, че много хора, които са от български произход и чиито предци имат пряко отношение към България (като участници във войните за национално обединение, български духовници и учители), не могат да докажат *документално* своя български произход. По този начин част от желаещите реално са лишени от гаранциите им от ЗБЖИРБ права. Т.е. стриктният, формален режим (който е актуален към момента) не дава достатъчно възможности. От друга страна стои посочената опасност такива организации на българите в чужбина да злоупотребят в полза на лице, което не би следвало да има такива права. Деликатната ситуация изисква комбиниран подход. Би следвало да се възприеме практика, при която държавните органи в Република България формулират критерии, които, от една страна, да са достатъчно строги, за да не допускат злоупотреби, а от друга, да позволяват известна вариативност с оглед предоставяне на възможности на лицата, които не разполагат с документи. Такъв подход в своята вътрешна организационна дейност беше предвидил Българският културен клуб – Скопие (БККС)¹³, организация на граждани на Македония, които са с българско

¹⁰ Повече за „закона“, както и факсимиле от текстовете на същия, вж. „Македония. Поглед от миналото към настоящето“ тематичен сборник от пътуване с изследователска цел. Изд. Макрос, Пловдив, 2022, с. 85-102.

¹¹ Служебен весник на Народна република Македония – бр. 12, 30 юни 1945.

¹² По време на теренни проучвания, проведени в периода 2017-2022 г. множество респонденти посочват, че страхът да не бъдат намерени у тях български документи, съчетан с нежеланието да бъде изгаряни, е довел до една специфична практика: често при погребения в ковчега на покойника са оставяни и такива документи.

¹³ Електронна страница на БККС: <https://bkks.org/>.

самосъзнание. При заявено искане за издаване на удостоверение за български произход желеащият предоставяше документи за произхода на своите предци няколко десетилетия назад. Населените места, в които са родени предшествениците, се проверяваха в етнографията на Васил Кънчов¹⁴. И ако става въпрос за селища, които Кънчов е регистрирал като български, лицето получаваше искания документ¹⁵. Въпреки адекватния подход в своята дейност БККС срещаше неодобрение от страна на администрацията в Република България¹⁶.

В резюме, към настоящия момент отмяната на точка 2 от чл. 3 ЗБЖИБ е решение, което не може да бъде възприето като позитивно. Действително, организациите на българите в чужбина би следвало да се занимават с други непосредствени за българите там дейности. Но отмяната на тази норма, без да е предвидена алтернативна възможност, създава една своеобразна празнота, която чисто фактически е коментиранията пречка на част от хората от български произход да получат гарантираните им от закона права.

Следващата хипотеза на снабдяване с документ, доказващ български произход, е от Българската православна църква. Тази

¹⁴ Става въпрос за първото всеобхватно изследване на населението в географска област Македония, която към онзи момент е част от Османската империя. Изследването е дело на българският географ Васил Кънчов, което излиза през 1900 г. под заглавието „Македония. Етнография и статистика“. В него са разгледани на практика всички селища – не само тези, които са населени с етнически българи, но и влашки, турски, албански и т.н. Трудът е изключително авторитетен и на него се позовават множество трудове на български учени.

¹⁵ Следва да се отбележи, че в редица случаи Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ) постановяваше откази за признаване на българско гражданство по произход, основано на това, че лицето произхожда от село, посочено от Васил Кънчов за чисто българско. Често срещан мотив на такива откази е, че предшественикът е роден преди 1900 г. (когато е издаден трудът на Кънчов), т.е. нямало сериозни потвърждения, че преди тази дата там са живели българи. Тази философия не може да бъде възприета, защото етническите реалности не могат да бъдат разделени по такъв начин чисто ретроспективно. Очевидно е, че ако населеното място след 1900 г. е било чисто българско, лицето, което е родено там преди това и е останало да живее там, е българин. В свои изявления представители на организации, регистрирани в Република (тогава) Македония, са заявявали, че повод за отказ не е в основателността или в нейната липса на конкретното искане, а в негативното отношение към една или друга организация на българите.

¹⁶ С т. 3 от разпореждане № 1085 от 05.03.2015 г., постановено по адм. дело № 1934/2015 г. от Административния съд – София-град, потвърдено от Определение № 7411 от 18.06.2015 г. по адм. д. № 3469/2015 на Върховния административен съд – в производство по оспорване на заповед № 13 от 12.02.2015 г. на председателя на ДАБЧ, с която е наредено заличаване на сдружението от регистъра на организациите на българи, живеещи извън Република България, считано от 12.02.2015 г., както и срещу неоснователни действия по вписване на заличаването на сдружението в посочения регистър на интернет страницата на агенцията.

институция, която е неразделна и фундаментална част от българската история, има и своето конституционно признание¹⁷. Съгласно чл. 1 (3) от Устава на Българската православна църква¹⁸, тя се явява правопреемник на Българската екзархия. Българската екзархия е официална институция, която е създадена с административен акт на държавния глава на Османската империя¹⁹. Впоследствие, след възстановяване на българската държавност, дейността на Екзархията се простира и върху територията на Българското княжество и Царство България. От създаването си и в продължение на няколко десетилетия Българската православна църква (Екзархията) има изключително важна роля в правовия ред на източноправославните български общности, конкретно семейното и наследственото право. Тази институция е администрирала ражданията, сключването и разтрогването на брак и наследството. Именно тази нейна функция е причината тя да получи своето признание в цитирания чл. 3 ЗБЖИБ – тъй като издаваните от нея документи могат да имат удостоверителна стойност за наличието на български произход за предшествениците на лицето, което заявява желание да получи такъв статут. От тази гледна точка законовото разрешение следва да се възприеме като положително. Въпросът е дали е достатъчно и дали би могло то да се разшири. Макар и чисто исторически голямата част от българите да са източноправославни, разпространение са имали и други религии. Например част от българите са били (и продължават да бъдат) католици и униати. Например, град Кукуш, който през 1913 г. е практически унищожен от гръцките сили²⁰. Жителите на града се обръщат към папата с желание да станат част от Католическата църква. Желание за уния с Рим заявяват и от други места, населени с българи. В резултат като председател на българската църква е назначен Йосиф Соколски. В случая става въпрос по-скоро за политическа (а не за духовна) активност. До учредяване на Българската екзархия с духовните въпроси на източноправославните поданици на султана е била натоварена Цариградската патриаршия. Същата не се е отнасяла позитивно към опитите на българите за църковна еманципация, което води до съпротива от страна на българите.

¹⁷ Чл. 13, ал. 3 от Конституцията на Република България посочва, че „Традиционна религия в Република България е източноправославното вероизповедание.“

¹⁸ Наличен на адрес (URL): <https://bg-patriarshia.bg/statute>.

¹⁹ Учредена е с ферман на султан Абдул Азис от 27.02.1870 г.

²⁰ Според някои изследователи събитията в Кукуш от 1913 г. имат белезите на геноцид в понятието, което е формулирано по-късно в „Конвенция за преследване и наказване на престъплението геноцид“. В тази връзка вж. Хугасян, Вержин, „Белезите на геноцид по време на събитията от Кукуш от 1913“, публикувано в „Македония – поглед от миналото към настоящето“, тематичен сборник от пътуване с изследователска цел, изд. „Макрос“, Пловдив, 2022, с. 55-68.

И като елемент на тази съпротива е именно създаването на униатската църква. След официалното си създаване тази институция също започва да създава документи, които няма пречка да се ползват за целите на чл. 3 ЗБЖИРБ. Тази възможност може да се проектира и по отношение на другите официално съществуващи религиозни институции – протестантски църкви и т.н.

Чл. 3 (2) ЗБЖИРБ предвижда български произход да се доказва и по общия исков ред – по реда на ГПК. В конкретния случай следва да се приложи нормата на чл. 124 (4), предложение второ ГПК, съгласно която *„Иск за установяване съществуването или несъществуването на други факти с правно значение се допуска само в случаите, предвидени в закон.“* В случая такава възможност е предвидена именно в цитираната алинея втора на член трети ЗБЖИРБ. Компетентен в конкретния случай е районният съд²¹. Става въпрос за исков процес, в рамките на който ищецът (лице, което иска да докаже, че е от български произход) следва да предяви иск с петитум установяването на това обстоятелство. Предвид характера на гражданския процес, за да бъде уважен такъв иск, ищецът следва да проведе пълно и главно доказване, с което този факт да бъде установен. В конкретния случай са допустими за събиране всички видове доказателства: не само писмените, предвидени в ЗБЖИРБ. По-конкретно: в случая не са налице ограниченията на чл. 164 ГПК за събиране на гласни доказателства – свидетелски. Няма пречка да бъдат събрани и писмени такива. Предвид спецификата на този вид казуси, обаче, и като се има предвид, че някои български общности, живеещи извън България²² имат затруднения да се снабдят с документи, важен способ за доказване в случая следва да бъде експертизата. Чл. 195 (1) ГПК предвижда, че *„Вещо лице се назначава по искане на страната или служебно, когато за изясняване на някои възникнали по делото въпроси са необходими специални знания из областта на науката, изкуството, занаятите и други.“* Става въпрос за случаите, в които лицето, което иска да реализира процедурата по чл. 124 (4), предложените второ ГПК, не разполага с достатъчно писмени доказателства²³ и не могат да ангажира гласни такива. В този случай лицето може да докаже своя български произход, ако установи от кое населено място произхожда (това може да се докаже с писмено доказателство) и вещо лице, специалист по история и/или архивистика,

²¹ В тази връзка: Определение № 15500 от 24.07.2014 г. по гр. д. № 10950/2014 г. на Софийски градски съд.

²² Коментираният проблем с българите в Република Северна Македония – предвид негативното въздействие от приложението на Закона за македонската национална чест.

²³ Ако разполагат с достатъчно писмени такива, не е налице необходимост за процедура по реда на ГПК.

което да направи нужните проучвания и анализи, по силата на които да се установи какви са били като етнически състав жителите на населеното място, от което произхожда лицето.

Разбира се горните моменти не елиминират възможността едно лице да започне административна процедура по ЗБЖИРБ и при изричен или мълчалив отказ да обжалва същия по реда на АПК.

Във всеки случай към настоящия момент почти няма съдебна практика, което е предпоставка за разнопосочно тълкуване и прилагане на закона от съдилищата.

Права на българите, живеещи извън Република България

Същите са посочени в глава втора ЗБЖИРБ. Основната част от тях (правата) са свързани с културни и образователни права на българите, живеещи извън България – членове 9, 10, 11, 12. Освен това има текстове, препоръчващи облекчаване на комуникацията с администрацията: текстовете на чл. 6, 7 и 14, както и насърчение за икономическа дейност – чл. 8.

Впечатление прави нормата на чл. 13, която насърчава съхранението и изявата на източното православие като фактор за опазване на тяхната национална идентичност. Действително (както беше разгледано и по-горе) българската православна църква, особено в лицето на Българската Екзархия, има огромно влияние върху съхраняване на националната идентичност, формиране на духовността на българите, както и към образованието. Това заслужава своето уважение и признателност и по тази причина правилно е залегнало в Конституцията на Република България. В Закона обаче, като способ, който преследва определени цели²⁴, следва да се разшири кръгзорът с цел да се обхванат повече аспекти. По-конкретно: значителна част от българските общности, особено тези, които живеят в Западните Балкани, не са източноправославни. Например: в две от трите области в Албания, в които живеят компактно българи, е разпространен ислямът. Става въпрос за Голо бърдо (където са по-голямата част, макар да има и християни) и за Гора (където са на практика 100 % мюсюлмани).

²⁴ В конкретния случай дефинирани в чл. 4 ЗБЖИРБ – (1) *Българската държава съдейства за създаването на благоприятни условия за свободно развитие на българите, живеещи извън Република България, съобразно принципите на международното право и законодателството на съответната държава с цел защита и съдействие на техните права и законни интереси.*

(2) *Българската държава подкрепя организации на българите извън Република България, чиято дейност е насочена към съхраняване и развитие на българската езикова, културна и религиозна традиция.*

Мюсюлмани са и гораните в Призренска Гора в Косово, голяма част от които имат българско самосъзнание²⁵. В Северната част на Република Гърция, по границите с България, и в Източна Тракия, в рамките на Република Турция, живеят компактни маси, които имат майчин български език и изповядват исляма. Така формулирана нормата на чл. 13 като че ли изключва българоговорящите мюсюлмани от своето приложение²⁶. Този нормативен подход представлява своеобразно отделяне на неправославните от приложението на нормата, което, от една страна, ги поставя в по-неблагоприятна позиция, а от друга, би могло да бъде основание за демотивиране на тези общности да търсят връзки с България.

Установяване в България и получаване на българско гражданство

Глава трета ЗБЖИРБ (членове 15 и 16) предвижда облекчен режим за получаване на постоянно пребиваване на тези българи по произход, които нямат българско гражданство и желаят да се заселят да живеят трайно в Република България. Предвидена е възможност тези хора да получават безвъзмездно ползване на земи от държавния и общинския поземлен фонд за първите три години от установяването си в Република България. А така също Министерският съвет се ангажира

²⁵ Гораните в Косово (както и тези в Албания) са познати още като „нашинци“, както често се наричат самите те. Част от представителите на тази общност имат криза на идентичността – не може да посочи етническа и национална принадлежност. За първи път на гораните е обърнато сериозно внимание по време на т. нар. „Научна експедиция в Македония и Поморавието, организирана от Генералния щаб на българската армия“. В рамките на изследването учените, участващи в експедицията, установяват, че в областта Гора има общност, която говори език, който е различен от сръбския и има голямо сходство със западните български говори. Резултатите от тази експедиция са оформени в доклади, издадени под формата на сборник, който представлява ценен източник на информация.

²⁶ По време на анкети, проведени в периода 2016-2022 с българи мюсюлмани, живеещи в Южната част на Средните и Южните Родопи (близо до границата с Гърция), често срещано мнение е, че техните роднини, които се намират в Гърция и също изповядват ислям, са запазили своя майчин език и обичаи (и не малка част от тях – самосъзнание) именно поради факта, че изповядват ислям, което ги е „капсулирало“ и изолирало от голяма част от обществените процеси. Като потвърждение на тази своя теза респондентите сочеха българоговорящите православни от северните и северозападните части на Гърция, голяма част от които са с гръцко самосъзнание. Любопитен аспект от отговорите, получени в рамките на анкетата, е, неудовлетворението, че на хората в Република Северна Македония се обръща голямо внимание от страна на българската държава за сметка на българоговорящите мюсюлмани, при положение че първите, за разлика от вторите, се чувстват отделна част от българския етнос.

да се определи ред, по който такива лица да могат да ползват кредит. Става въпрос за целици такъв – за закупуване на жилище, земя и инвентар, т.е. това, което им е необходимо, за да могат да се установят трайно на територията на Република България. Анализът на нормата води до извода, че тези облекчения са предвидени главно за тези, които желаят да се занимават със земеделие. Хората с други професии или тези, които имат желание да се развиват извън тази сфера, не са включени в приложението на тези норми. Този подход показва едно уважение към историята и традициите на българското общество, които са дълбоко свързани със земеделието. Те обаче не отразяват съвременните реалности, в рамките на които ускорената урбанизация не само в България, но и в цяла Европа (а и извън нея) е довела до изменения, при които земеделието е загубило актуалност за значителна част от хората.

Признаване на качеството на лице от български произход дава възможност същото да получи българско гражданство по специален ред – чл. 15 (1) т. 1 от Закона за българското гражданство (ЗБГ). Това, както и фактът, че Република България е част от Европейския съюз, което пък дава широки възможности за работа в другите държави от ЕС, прави получаването на българско гражданство атрактивно. И доколкото признаването на български произход е задължителна предпоставка за това, е налице особен интерес и към получаването на такъв статут.

Заклучение

Анализът на разглежданите текстове води до извода, че положените от българската държава нормативни усилия за създаване на мост към българските общности, живеещи извън Република България, до голяма степен са проекция на историческа инерция. Създаденият нормативен ред е адекватен по-скоро към реалности от края на XIX и първата половина на XX век. Не са взети предвид измененията, настъпили както в рамките на тези общности, така и в Република България, а и като цяло. Предвид лисата на конкретно формулирани нормативни механизми за постигане на декларираните в закона цели, до голяма степен може да се стигне до извода, че става въпрос по-скоро за един декларативен нормативен акт. Поради това до голяма степен същият представлява интерес за българските общности извън България основно с оглед глава Първа, по-конкретно – с признаването на качеството на лице от български произход. В голяма част от случаите това се прави по-скоро като междинна стъпка към получаването на български (т.е. и европейски) паспорт. Значителна част от хората, които живеят извън България, както и тези, които минават описаните

процедури, остават извън обхвата на другите глави на закона, които целят „привързване“ към България и съхранение и запазване на култура, традиции и историческа памет.

Горното налага да се формулират препоръки за изменение на цялостната философия на закона. Предвид набелязаните дефицити целите не могат да се постигнат с козметични изменения. Необходимо е да се направи цялостен анализ: на българските общности – като местоположение (държави), религиозна принадлежност, реално състояние, нужди. На база на анализа следва да се изготви диференциран подход спрямо различните групи, включително и предвид религиозните различия.